

De image van Veronica

Het was in de dagen dat Veronica nog maar kortelings in de ether was, toen één van de heren Verwey, één van de initiatiefnemers, geldschieters en doordouwers, mij aan de stamtafel van het toen bij de Hilversumse radiomensen populaire etablissement De Jonge Graaf confidentieel toevertrouwde: 'Veronica doe ik voor de lol'. Ik heb dat altijd een stuk verklaring gevonden voor het feit, dat de VRON, weldra VeRONica, zo bliksems snel van de grond is gekomen. Iets voor de lol doen, dat is immers iets bijna om niet doen, zonder een ideaal dat antistandpunten oproept, zonder bedoelingen die op de recipiënten altijd een afsplitsende werking uitoefenen. (Alleen was er de bedoeling van geld maken, maar vooral als we het over radio en televisie hebben wil ik mij graag herinneren, dat ik geld maken óók beschouw als iets voor de lol doen. Zoals een commercieel man (VIP) op een cocktailparty eens zei: 'het enige dat wij doen is spelen, zolang we geen verliezen lijden is het een gijntje, we bouwen een opening op en doen onze zetten, we bieden, we spelen samen en proberen groot slem te verwerven, om het wat grover uit te drukken: we gokken.' Om dit gokken niettemin kansen van slagen te geven, vergaart de openbare kansspeler uit onze samenleving eerst zoveel mogelijk gegevens van buitenaf, men spreekt wel van marktonderzoek. De gegevens van buitenaf bepalen zijn speeltechniek. Decreteringen van binnen uit zijn ongewenste moeilijkheden. Een sterke persoonlijkheid is hier dus een anti-wapen, een soort figuurlijke vijfde colonne.)

Ik heb (dus) de geciteerde uitlatingen van genoemde heer Verwey altijd bijzonder juist kunnen vinden. Ze hadden behalve hun uitgangspunt nóg iets mee, deze heren. Ze kenden de kaarten van de anderen. Ze onderscheidden zich niet, ze waren eender, ze kenden ieder element van het gemiddelde beeld, omdat ze zelf aan dit gemiddelde beeld beantwoorden. Ze kozen hun medewerkers op grond van dit geringe inzicht. Er behoefde niet naar een zogeheten image gezocht te worden, de image was er al,

en hij was identiek aan het beeld van de huiskamers in de volksbuurt, van het klaverjastoernooi, van de bittertafel in het wijk-café. Hij was Hollands, in zijn meest alledaagse betekenis van het woord, hij was knus, hij was 'we zijn allemaal met mekaar een grote familie', hij was gezellig, burgerlijk, stom en voor de grootste optimist vertederend. Het kon eenvoudig niet meer fout gaan.

Veronica deed als muziekstation precies wat het voor de vervelende massa moest doen. Men schoot zelden of nooit te hoog, men smeedde de tienergitar en Hör mein Lied, Violetta dwars door mekaar (want Sjaan en Henkie zijn familie van opa), men zond de Matthäus-Passion uit en men gaf meer klassieke muziek op Churchills sterfdag dan de beide Hilversums samen, omdat het zo hoorde, men schoot zelden te laag. Veronica zei: Mag ik?, pakte een stoel en ging bij de burgerman aan tafel zitten. Veronica hoorde er van nature bij.

De burgerman heeft zich dan ook nooit gerealiseerd, dat Veronica iets deed dat feitelijk niet mocht. Daarom verzamelde Veronica nooit antistemmingen rond zich heen, in tegenstelling tot de REM, die zelfs ongewilde handlangers kreeg, dewelke houten balken met de REM-initialen op de spoorrails deponeerden. De REM verdween, Veronica nog steeds niet, tijdens de Vrolijkdebatten brak zowaar VVD's Geertsema in de kamer nog weer een lans voor het schip (bouwjaar 1911) op de Noordzee en voor de mensen van de smartlappen en Veronica's top-veertig. En de goegemeente vindt het logisch. Veronica kwam bij Open het dorp zelfs door de voordeur naar binnen, door Mies de somma van veertienduizend gulden te overhandigen, en niemand vond dat gek, behalve wat zuilenschragers. Nee, Veronica kreeg een stoel toegeschoven, en in Sliedrecht trok chauffeur De Vlaming een trui aan die voorzien was van de letters Veronica, en ging nieuwe leden voor zijn club werven. Overigens: leden zijn er al meer dan 200.000. Ze zijn verenigd in de Stichting Vrienden van Veronica. Allemans gulden is bestemd voor een goed doel, is het door de weeks Hollands of niet, en voorzitter van de club is de heer C. Petrus, die in de uitzendingen van Veronica uiteraard gewoon Ome Cor heet. Er zijn trouwens een heleboel omes in de club. Zo bij voorbeeld Ome Piet die de post sorteert, en regelmatig vraagt om toch geen brieven met verzoeken te sturen, maar kaarten, want Ome Piet heeft het al druk genoeg, en we zijn er toch voor om mekaar een handje te helpen, is het niet!

Ieder weldenkend mens, die zich op grond van zijn nadenken uit de monotonie van het geheel loswerkt, zal overigens verbaasd moeten toegeven, dat aan het evenwicht tussen vraag en aanbod zéér volledig wordt beantwoord. Veronica lijkt mij het enige vaderlandse radiosation zonder problematiek. En men heeft zijn mensen weten te vinden! Neem de heer J. de Draayer, de kortademige vrolijke Frans, die zijn Nederlands zo 'gewoon' spreekt. Neem juffrouw Anoesjka, van Druk op de knop, muziek, wier moederborst moeilijk overschat kan worden. Neem de keurige heer Soehandi, die blijkens veelvuldig herhaalde mededeling zo bescheiden op een klein zolderkamertje in Dordrecht woont, en van wie men zonder meer mag verwachten, dat het een keurige nette man is.

Neem vooral ook de heer Nienhuis, de droevige Frans, die iedere zondagmiddag een uur lang mede namens zijn vrouw Lily een huilerig programma presenteert, waarin bedlegerigen betraand worden opgebeurd en waarin dierenvrienden soms het gouden Veronicaspeldje aangeboden krijgen. Zekere Sloomans haalde hem in 1960 naar Veronica. Zekere Sloomans herinnerde zich zijn 'Men vraagt en wij draaien' uit vroegere VARA-jaren. Ooit wenste de VARA hem tot ziens, want de Hilversumse omroepen werken nu eenmaal níét zonder bedoelingen, en denken nu eenmaal niet zonder zo iets als een stukje ideaal, en zeker de VARA niet, naar mijn mening de meest ambitieuze zuil, die dus groeide, die dus zich wijzigde, die dus afstand nam, en daarmee afstand schiep, want er is zoveel dat nooit wijzigt. De rubriek van Nienhuis via Veronica is op het ogenblik met zijn aanvragen een half jaar op de programma's vooruit . . .

Nog even Nienhuis. De Alkmaarse Courant van 13-2-'65 reflecteerde deze woorden van hem: 'Ik doe het vooral voor al die radiovrienden, ze willen graag dat iemand met hen meeleeft, het is prachtig en dankbaar werk, als ik het voor niets moest doen, zou ik er óók mee doorgaan.' Vraag en aanbod zijn inderdaad compleet in evenwicht: ik ben er van overtuigd, dat Frans Nienhuis dit citaat woord voor woord méént. Hij kréég een stoel rond de familietafel, en hij wíldte die stoel. De ambities van de zuilen gingen aan die stoel voorbij. De zuilen verhieven zich een beetje boven het laagste vlak, het is hun verdienste geweest, het bepaalt hun problematiek. Want het was in strijd met hun democratisch systeem van kracht ontleen aan de kwan-

titeit hunner leden. Het kón in strijd zijn met hun democratisch verantwoordelijkheidsgevoel. Om enerzijds aan hun ambities te beantwoorden en om anderzijds niemand te weren uit de hun stuk voor stuk op grond van de uitgangspunten toekomstige sectoren van het bevolkingstotaal gingen de zuilen twee dingen tegelijk doen. Ze gingen ambitieus opvijzelen, én ze gingen net doen of ze het nièt deden. Aldus werd met name de lichtste muziek ingelijst in een massaal kader van vergulde woorden. En aldus ging de reporter de straat op en vroeg gewoon aan de eerste de beste: 'en mevrouw, wat denkt u van het échec in de boezem van de EEG?' Maar de mevrouw in kwestie was te stupide om met haar mimiek zelfs maar uit te kunnen drukken, dat ze het in Keulen (laat staan Brussel) hoorde donderen. Waarop de reporter terstond weder het woord nam en zei: 'U hoort het, mevrouw durft terecht nog geen oordeel te vellen.' Kortom: de dubbelrol leidde tot een stukje valse schittering, soms, die doet denken aan de quasi-smaak (is wansmaak) van het damestijdschrift. En in dát opzicht ligt het bij Veronica duidelijker en — dus — eerlijker. Vraag en aanbod zijn in evenwicht, vorm en inhoud zijn in evenwicht, beide bewegen zich op straatniveau. En men wil eenvoudig niets méér.

Wij dienen nog verbaasd te zijn over de reclame. Niet dát deze er is, want reclame was het uitgangspunt. Maar hoè zij er is. Zó waterproof is de image, dat de reclame zich sans-gêne aanpaste, zich sans-gêne kón aanpassen, want ook de reclame herkende. (En ook de reclame laat zich bepalen door de buitenwacht, nauwelijks door wat van binnen uit komt.) De reclame via Veronica is daarom niet intelligent versext (I dreamt I stopped traffic in my maiden form-bra). Evenmin bepaald door de Geltungstrieb (Stop een tijger in uw tank). De Veronica-reclame springt al evenmin uit het beeld als al het andere. De Veronica-reclame is burgerlijk-huiselijk-Hollands. Bij voorbeeld: 'Zit u goed? Sigaartje goed? Willem II zeker, hè. Dacht ik wel.' Of deze dialoog: 'Hee, sjekkie draaien? Wat heb je? De zware van de weduwe. Altijd goed'.

Dat is Veronica. De club van ome Cor en ome Piet en ome Frans en Joost en Tineke en Chiel en Kees (briefje: 'Beste Kees, wil je de plaat Jij bent mijn leven van Anneke Grönloh kapot gooien? Ik heb niets tegen Anneke, maar wel tegen de plaat, aangezien mijn verloofde mij bedrogen heeft'). Dat is Veronica, waarover een trouwe luisteraarster schreef: 'Wat zou-

den wij zonder Veronica moeten beginnen?' Dat is de club van allemaal, de club die geen verschillen kent, men vergelijk de ondertitel van het programma Tijd voor Toppers: 'een programma voor tieners van acht tot tachtig'.

Hoe staan wij er nu tegenover, hoe staan wij er tegenover voorbij het feit, dat men zich aan de officiële voorschriften onttrekt, hoe staan wij tegenover het feit van de enorme luisterdichtheid en de officieel geregistreerde meer dan 200.000 Vrienden van Veronica? Baseren wij ons politiek standpunt op de feiten van de dag en zeggen wij: het zij zo, wij passen ons aan? De moderne geëmancipeerde politicus, die vanuit een bepaalde ethiek denkt, zal onmiddellijk neen zeggen. Toch is het wellicht juist, niet te snel over een dergelijke vraag heen te lopen. Het zijn wel degelijk de scores geweest van bij voorbeeld Veronica, of De Tros, of nóg weer wat anders, die de zuilen van buiten af hebben geïntimideerd. En dat is allerm minst onbegrijpelijk, want ook de moderne democratie baseert zich via zijn partijstelsel op kwantiteiten, in plaats van op kwaliteiten. Men herkende dus maar al te goed het motief van de ander.

Pijnlijk nog was het, dat de zuilen ook van binnen uit aan het wankelen werden gebracht. Mijn leeftijd staat mij nauwelijks toe, mij iets van de vooroorlogse situatie te herinneren. Maar daarom mag ik nog wel sterke vermoedens hebben. Ik meen, dat de vereenzaamde mens toen nog minder vereenzaamd was en de gemassificeerde mens nog minder gemassificeerd. Er waren nog meer verticale contacten, en evenzo nog meer horizontale. Er was nog zo iets als groepsvorming en binnen iedere groep leefde men nog meer vanuit de basis van een gemeenschappelijk onderkend beginsel. Er was minder uniformiteit en meer contact. Een socioloog zou formuleren, dat het beeld van interactie en communicatie tout court een levendiger en gevulder patroon te zien gaf (waarmee nog niets gezegd is over de aard, de betekenis en de diepte van het overgedragen materiaal). Dit kan, bij voorbeeld, betekenen, dat een verzuilde radio toen vanzelfsprekender was dan nu. Een omroepvereniging als de VARA, om in de herkenbare sfeer te blijven, had — dus — een wellicht gespecificeerder (en dus kleiner) luisterkwantum dan nu, maar dit kleinere kwantum eiste dan ook een duidelijker VARA-typing dan vandaag. Men wenste zijn socialistisch strijdlid. Men wenste zijn politieke voormannen te horen. Men eiste zijn eigen muziek: vooral dit worde niet onderschat, de socialistische

beweging bracht ten slotte een eigen muziek mee, zijn Paasheuveljeugd bezat zijn strikt eigen sfeer, en Joseph Schmidt werd van de VARA, zoals Snip en Snap van de AVRO werden.

Maar de tijden wijzigden zich. De bovenlaag sprak van doorbraak etcetera, de onderlaag sprak nergens over, hij massificeerde tot grauwe eenvormigheid, de radio kreeg de functie van Geräuschkulise, Veronica, zich enkel en alleen kwantitatief oriënterend, via de Amerikaanse top-honderd en Veronica's top-veertig, verwierf zich zijn onthutsende luisterdichtheid. En de zuilen geraakten wel degelijk geïntimideerd, wat bij voorbeeld de dualistische teneur tot gevolg had, die hiervoor reeds gesignaleerd werd. En die daarbij leidde tot onzekerheid, een onzekerheid die niet door doortastendheid werd geëlimineerd en die niet door visie werd gewijzigd. Het was een onzekerheid, die menigten 'ongevaarlijk' geachte radioprogramma's tot gevolg had. Het is bekend, hoe men aldus de tegenpartij keer op keer motieven in handen speelde, wat dan weer leidde tot een gediscussieer op veel te laag niveau. Een aardig, hoewel pijnlijk voorbeeld, de redactie van Barbarber zij om aandacht verzocht, is de advertentie die de AVRO in alle grote Nederlandse dagbladen liet afdrukken en waarin we mochten lezen: 'Algemeen en nationaal betekent niet principeloos en zouteloos, neutraal en vlak, alleen maar rekening houdend met de smaak van alleman.'

Het moet gezegd, dat de VARA in de naoorlogse jaren nog de meest doortastende is geweest, zij het dan ook op papier en van achter de conferentietafel. Sedert de zuilen na de oorlog terugkwamen heeft met name de VARA niet anders gedaan dan verregaande hervormingen propageren. En dit geschiedde op de hoogst reële basis van de aantoonbare veranderingen. Met name de VARA begreep op tijd, dat de gesloten huishouding op politiek-confessionele basis was opengescheurd en dat er niet langer reden was om typische VARA-amusementsmuziek te willen, en typische AVRO-sport. De VARA wenste in NRU-verband een ver doorgevoerde pooling en een ver doorgevoerde samenwerking. Maar de VARA vond weinig gehoor. Een ferm brok irrealiteit was het gevolg, en was dat een argument in handen van de tegenpartijen of niet!

En dient Nederland nu overstag te gaan of niet! Schakelen we over op de Geräuschkulise-mentaliteit van Veronica of houden we er nog altijd een soort idealisme op na, dat ons influistert, dat volksopvoeding zin heeft! Ik vind de score van meer dan

200.000 Vrienden van Veronica allerminst een doorslaggevend motief, ik zou het zelfs niet vinden, als het er een half miljoen waren. Ik wens mij namelijk niet louter te laten voorlichten door de kwantitatieve analyse. Ik acht het feit, dat het de zuilen in de naoorlogse jaren dikwijls aan visie, aan durf en aan ideeën heeft ontbroken, bijkomstig. Want het zegt mij hoogstens iets van de zuilen als (ter dege bestookt) discussiepartner en het zegt mij nauwelijks iets van de zuilen als ethisch geconditioneerde potentie. Wat mij echter alles zegt, dat is mijn overtuiging, dat de zuilen nog altijd geschraagd worden door hun gezonde historische imperatieven. Zoals trouwens ook de politieke partijen, waaraan ze doorgaans gelieerd zijn. Een politieke partij is onveranderlijk voortgekomen uit een kwalitatief beginsel, dat hij eerst daarna via het kwantitatieve beginsel reëel heeft willen maken. Een politieke partij is dus nog altijd niet alleen maar kwantitatief bepaald en via kwantitatieve maatstaven naar buiten toe handelend. Zou dit wel zo zijn, dan was de democratie niet langer ideëel gevuld, en zou de tijd aangebroken zijn, van deze democratie afstand te moeten nemen. Het zou alsdan verstandiger zijn, weer te luisteren naar — bij voorbeeld — de vooroorlogse stemmen van Jaspers en Huizinga, die het proces van vervlakking slechts meenden te kunnen tegengaan door de aristocratie van de geest alle macht te geven, en het vulgus tevreden te stellen met brood, spelen (en Veronica).

Ik wens dus onder iedere omstandigheid handhaving van de zuilen en verbanning van Veronica. De politieke gang van zaken is bekend. Enige tijd geleden vierde Veronica zijn vijfjarig bestaan, onder meer door het ten verkoop aanbieden van het zogeheten Veronica-shirt, een kledingstuk waarop het Veronica-schip ter borsthoogte royaal gedimensioneerd staat afgebeeld. Het is aannemelijk, dat dit het laatste Veronica-feest geweest is. Naar verluidt had het vorige kabinet de te volgen procedure al gereedliggen. Maar om minder duidelijke politieke redenen gaf men er echter de voorkeur aan, het volgende kabinet met de uitvoering der plannen te belasten. Het is duidelijk, dat minister Vrolijk een handige oplossing heeft gevonden: het derde (radio-)net ging à la Veronica de hele dag lichte muziek uitzenden. Intussen hebben we Hilversum 3 gehoord en (óók al) de discussies tussen de zuilen daaromtrent vernomen. Toch waren deze discussies betrekkelijk. De VPRO verweet de VARA, dat de VARA de programma's voor zijn derde net 'kleurde'. En over en weer ging de vraag over 'de mate van kleuren'. Wel was er eenstem-

migheid wat betreft de mening, dat men ten enenmale zou weigeren, zó platvloers te zijn als Veronica. Hilversum 3 zou dus geen volledige vervanging van radio Veronica betekenen. De zuilen volbrachten wederom geen opdracht. Maar ditmaal bewézen ze zich zelf, ze bewezen weer een beetje hun potentie en hun ideële basis, die in de doorgaans benedenmaatse discussies (De Telegraaf voorop) niet teloor bleken te zijn gegaan. De zuilen kónden niet wat Veronica kan. Intussen is het zo, dat Ome Cor's 200.000 Vrienden van Veronica hebben bijgedragen aan het tot stand komen van Hilversum 3 als Geräuschkulise. Ze hebben weten te voorkomen, dat Hilversum 3 een zender werd in de geest van het Engelse Third Program. Dat is de winst voor ome Cor's club, die thans kan worden ontbonden. Trekken de heren Verwey, etc. zich aansluitend terug op hun inmiddels in Friesland verworven huizen? Het is niet aannemelijk. De heren zijn immers zo ondernemend. En waar blijft stil zittend in Friesland de lol van het leven?